

N:o 129.

Af herr **P. Pehrsson** i Österby, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t, angående upphäfvandet af mom. 7 i kungl. brefvet den 17 oktober 1778 m. m.*

I fråga om förevarande lagbestämmelses tillkomst och den behandling, frågan undergått i Riksdag och kyrkomöte, och olika myndigheters utlåtande däröfver, hänvisas till den utredning, som skett såväl inom Riksdagen genom Andra Kammarens tillfälliga utskotts (n:o 3) utlåtande n:o 6 år 1898 som inom kyrkomötet genom kyrkolagsutskottets betänkande n:o 10 år 1903.

Frågan har nio gånger förevarit i Riksdagen, hvarvid motioner om upphäfvande eller ändring af denna lag i regel kommit från prästerskapets sida. Prästerna ha mer än andra haft tillfälle att blicka in i de förhållanden, som skapats genom denna lagbestämmelse, att »kvinna, som å okänd ort vill framföda foster, må i sådant syfte lämnas ostörd, utan någons åtal och efterfrågan om hennes namn och tillstånd» —

Den okända ort, hvarom mom. 7 i kungl. brefvet talar, blir i regel någon af våra större städer och i synnerhet Stockholm, som sedan många år äger personer, som hafva till näringsfång att hyra ut rum åt »kascherade fruntimmer», såsom tidningsannonser dagligen meddela och hvarom pastorsämbetenas dopböcker nogsamt bära vittne. Angående i hvilket omfång denna rättighet att vara »okänd moder» begagnas, har vid olika tillfällen meddelats statistiska uppgifter. Några sådana för hela riket ha icke kunnat samlas utan ett alltför omfattande arbete, då statistiska centralbyrån icke utför någon bearbetning i detta hänseende af primäruppgifterna från rikets pastorsämbeten.

Då fall af denna art mera sällan förekomma i landsbygdens församlingar, torde här bifogade tablå (se Bilagan) öfver läget härutinnan för åren 1903—1904 i de af våra större städer, som år 1903 hade öfver 10,000 invånare, till fylles visa, i hvilken utsträckning denna rättighet utnyttjas.

Öfversikten företer i någon mån ett nedgående i Stockholm. År 1902 föddes därstädes af okända mödrar 469 barn, år 1903 445 barn och år 1904 406 barn. Men å andra sidan är antalet sådana fall i afgjordt stigande för landet i sin helhet, och i de 25 städer, som undersökningen omfattat, har summan under nämnda år ökats från 662 till 728.

Andra Kammarens tillfälliga utskott (n:o 3) har till Kungl. Maj:t hemställt år 1898,

att Andra Kammaren för sin del beslutar, det Riksdagen i skrifvelse till Konungen behagade anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t dels låta utreda, om och på hvad sätt sådan ändring af mom. 7 i kungl. brefvet den 17 oktober 1778 angående barnamord jämte andra därmed i sammanhang stående författningsbestämmelser må kunna företagas, att moderns namn blifver fortfarande skyddadt mot offentliggörande, men, till upplysning och ledning i vissa af Kungl. Maj:t uppgifna och bestämda fall, på lämpligt sätt antecknad.

Härtill har i hufvudsak Riksdagens Andra Kammare år 1898 och kyrkomötet år 1903 anslutit sig.

Då de skäl, som anförts och efter mitt förmenande allt fortfarande och med ännu större berättigande kunna anföras emot den ifrågavarande bestämmelsens bibehållande, synes mig snarare peka mot ett upphäfvande däraf än mot en förändring till upprättande af ett »hemligt register», har jag velat underställa Riksdagen äfven den utvägen till denna från flera synpunkter viktiga frågas lösning.

En anteckning i detta hemliga register blir meningslös, för så vidt den icke blir tillgänglig för den det vederbör. De »vissa af Kungl. Maj:t uppgifna och bestämda fall», där ur det hemliga registret upplysning om moderns namn skulle meddelas, torde vara,

då moder söker sitt barn,

då barn söker sin moder,

då arfsangelägenheter det kräfva,

då barn fallit fattigvården till last och

då civilregistraturen icke kan lämna nödig upplysning i och för skolgång och dylikt, enär barns vistelseort är okänd.

Af dessa fall torde endast det förstnämnda medgifva, att upplysningar

lämnas och att på samma gång moderns namn blifver fortfarande skyddadt mot offentliggörande. Sådana förhållanden förekomma visserligen också, då moderns ansvarskänsla i detta stycke senare vaknar och då hon till följd af nuvarande bestämmelse icke lyckas att återfinna barnet.

I öfriga fall däremot torde lämnandet af upplysningar ur det särskilda registret icke vara förenligt med den åsyftade sekretessen, hvilket torde framgå vid en närmare granskning af de skäl, som tala mot bibehållandet af denna lagbestämmelse. Och tillåter jag mig här göra en kort framställning däraf:

1. Lagen om oäkta barns arfsrätt efter moder och modernefränder af den 17 mars 1905 kräver såsom nödvändig konsekvens ett upphäfvande af ifrågavarande moment. Oäkta barns arfsrätt kan numera icke utan att barnet tillfogas en svår rättskränkning blifva beroende på ett tillfälligt uppdagande af moderns namn. I de flesta fall torde, äfven om preskriptionstiden icke vore så kort — »inom natt och år från det arvet föll» — detta uppdagande ske för sent för att tillvarataga barnets rätt. Detta jämväl för den händelse föreslagna stadgandet om upprättande af ett hemligt register genomfördes. Det torde dessutom komma att leda till allehanda pinsamma arfsprocesser, för att nu icke tala om hvilket slag en sådan upptäckt skulle vålla de efterlevande. Värdet af ett hemlighållande, som i verkligheten frångår barnet dess lagliga rätt och dock icke värnar om den dödes eftermäle, är icke stort. Redan denna nya synpunkt för frågans behandling, att den sedan år 1905 i lag stadgade arfsrätten för dessa barn helt enkelt annulleras genom ifrågavarande bestämmelse, synes böra äga afgörande betydelse. Någon hänvisning till ett hemligt register medför praktiskt sedt ingen som helst väsentlig förändring häruti.

2. En stor del af dessa barn antecknas vid kyrkobokföringen såsom »skrifna på församlingen». — Det är icke ovanligt, att underhåll utbetalas till barnets vårdare för en tid, men så uteblir det af en eller annan anledning. — Fosterföräldrarna, som ofta stå fattiggränsen mycket nära, nödgas då anhålla om fattigvårdsunderstöd för barnet. — När denna otillbörliga ökning i fattigvårdstungan inträffar och vederbörande församling vägrar att taga hand om barnet, vore väl tiden inne att genom det hemliga registrets ledning finna barnets moder eller den, som omsorgen om barnet närmast åligger eller barnets rätta mantalsskrifningsort. Då brytes sekretessen, ty hvad som å fattigvårdsstyrelsens sammanträde afhandlats, torde icke längre vara någon hemlighet. — Moderns fattigdom, vållad kanske af sjukdom, arbetslöshet eller oförvållad olycka bryter sålunda lätt

hemligheten. — En ekonomiskt lyckligare lottad moder åter förblir — tills vidare — skyddad. En lagstiftning, som medför sådana konsekvenser strider mot nutidens rättsuppfattning och mot krafvet om likhet inför lag. Äfven här synes bättre att helt upphäfva momentet i fråga.

3. Ofta förekommer vid barnbördshusen eller vid vård hos enskilda, att »okänd moder från okänd församling» tager sitt barn med sig utan att uppenbara sitt namn. Den namnsedel, som hon vid intagandet lämnade i försegladt kuvert — i händelse af dödsfall — brännes osedd. — Barnet är anmaldt i okända föräldrars namn. Ingen, hvarken präst, läkare eller barnmorska, har rätt att fråga, hvem hon är eller hvart hon tar vägen med barnet. Att många barn också sålunda »försvinna» är en vanlig företeelse. — En förordning, som möjliggör ett sådant handlingsätt, rent af inbjuder till barnamord, indirekt genom vanvård eller till och med direkt, då ju en effektiv kontroll svårligen kan öfvas under sådana omständigheter oaktadt de skärpta bestämmelserna i lag om fosterbarns vård af den 6 juni 1902. — Bestämmelsen har likväl närmast åsyftat att förhindra sådana brott. —

Att här relaterade förhållanden »inverka högst menligt på en ordentlig kyrkoskrifning» har upprepade gånger framhållits af statistiska centralbyrån. —

När tiden för barnets skolgång är inne, om icke förr, börjar på allvar sökandet efter det förkomna barnet. Att i sådana fall öfvervaka efterlevandets af folkskolestadgans föreskrift i § 37 är tydligen omöjligt. — Nu vore väl äfven i detta fall tiden inne att anlita det hemliga registret för att finna modern och möjligen genom henne barnet. Hemligheten blir härigenom röjd och det därmed åsyftade målet är sålunda förfeladt, utan att man likväl har säkerhet för att återfinna barnet. — Bättre synes vara att genom öppet antecknande för alla sådana fall förekomma slika missförhållanden som nu nämnda, som icke endast innebära en fråga om civilregistreringen, utan ha, såsom visats, en vida reellare innebörd. —

4. Starka religiösa, sedliga och humanitära skäl tala jämväl för en förändring i här ifrågavarande bestämmelse, som står i bestämd motsägelse mot den förpliktelse att gifva det döpta barnet en kristlig uppfostrans vård och skydd, hvartill det kristna dopet förbinder församlingen. —

Ett barn har rätt till både far och mor. Det är i regel omöjligt att på lagens väg värna barnets rätt gentemot en pliktförgäten fader, som undandrager sig sitt ansvar. Så mycket mer behöfver barnet sin moders vård och fostran. Att kastas ut i världen utan moder och anhöriga, hvilket ju i regel är dessa barns lott, äfven om de omhändertagas af

barmhärtiga människor, lägger en djup skugga öfver lifvet. Icke underligt, om ur hemlösheten spirar upp en fosterlandslöshet, hvars bitterhet växer sig stark mot allt i ett samhälle, som kan genom lag rent af inbjuda till och öppna väg för sådan kränkning af barnets rätt.

Kommer så därtill möjligheten vid äktenskaps ingående att oföfvalladt råka i det upprörande läge, att ett äktenskap kan komma till stånd mellan nära blodsförvanter.

Fruktan härför ligger oftare, än mången anar, som en fruktansvärd börda öfver mer än en, som vid sin forskning efter sina föräldrar till sist stannat vid detta obevekliga: »Föräldrar okända». I brytningstiden mellan barndom och ungdom pläga lifsspörsmålen vakna med denna ålders sjudande liflighet. — Just då, omkring 15-års-åldern, borde väl barnet också ha rätt att få del af det hemliga registrets upplysning om dess härkomst. Men antaget, att detta uppenbarande äfven fördröjes till myndighetsålderns inträdande, blefve moderns ställning efter detta långa förhållande oändligt mycket vanskligare, än om barnet genast antecknats såsom hennes, och denna bestämmelse om ett hemligt register blefve helt visst en orsak till de allra svåraste förvecklingar. Den inbjuder att i nödens stund för en tillfällig frist kasta sig in i framtida, öfverskådliga svårigheter. —

Någon plikt-kollision mellan moderns och barnets rätt kommer ju här icke i fråga. Barnet har rätt till sin mor. Modern har plikt att vara sitt barns mor. Däremot har det anförts mot upphäfvandet af ifrågasvarande bestämmelse, att barmhärtighets- och klokhetskäl bjuda, att sådant skydd beredes mödrar, då det eljest innebär fara för dem att förlora sin ställning i samhället och därmed äfventyra sin bärgning till skada för dem själfva och barnen, ja, till och med drifva dem in i förfall. — Denna fara torde, såsom jag sökt visa, icke på afsedt sätt afvärjas genom upprättandet af ett hemligt register. —

Skulle en sådan farhåga också i enskilda fall besannas, synes mig så tungt vägande skäl, som tala för upphäfvande, föreligga, att hänsyn därtill icke får vara bestämmande för lagstiftningen. —

Barmhärtighet mot modern må icke öfvas på bekostnad af barnets rätt. — Att de små icke hafva möjlighet att själfva värna sin rätt, lägger så mycket större förpliktelse på samhället.

Djupast sedt, är det största barmhärtigheten mot modern att helt afskaffa denna bestämmelse. Det nuvarande förhållandet är endast till skenet barmhärtighet. »Det är obarmhärtighet att icke låta en moder så långt, som görligt är, taga vård om sitt barn och erkänna sig som dess moder.

För mången har omsorgen om barnet blifvit en anledning till verklig upp- rättelse», säger motionären i denna fråga vid 1903 års kyrkomöte.

Det felsteg, som gjorde den ogifta kvinnan till moder, och därvid bär väl ofta barnafadern den största skulden, torde vid en rätt värde- sättning dömas ringa mot brottet mot en af tillvarons ursprungligaste plikter, moderns plikt att taga vård om sitt barn och icke kasta det ut i världen moderlöst och hemlöst.

Det är ett sedlighetsbrott af svåraste art.

»Denna lag har icke bidragit att stärka sedlighetskänslan hos vårt folk» heter det i det förut anförda utskottsutlåtandet.

Lagen får icke bidraga till att försvaga ansvars-känslan eller folkets sedliga åskådning i allmänhet.

På grund af hvad jag sålunda anført, tillåter jag mig vördsamt hem- ställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga erforderlig åtgärd, för att mom. 7 i nådiga brefvet till samtliga hofrätterna den 17 oktober 1778, innefattande tillåtelse för barnaföderska att undandraga sig att uppgifva sitt namn och därmed sammanhängande bestämmelser, må upphävas.

Bilaga.

Städer	Folkmängd år 1903	År 1903 födda barn			År 1904 af okänd moder födda barn
		äkta	oäkta	af okänd moder	
Stockholm.....	311,043	4,970	2,341	445	406*
Göteborg	135,314	3,223	654	103	109
Malmö	67,384	1,624	392	65	129
Norrköping	43,265	882	226	2	10
Gäffe.....	30,540	771	153	3	5
Helsingborg	26,219	616	106	3	10
Karlskrona	25,960	558	73	—	2
Örebro	24,224	569	116	7	8
Uppsala.....	23,858	382	94	9	10
Jönköping.....	23,152	576	59	1	1
Lund.....	17,684	364	68	3	6
Borås	17,145	496	83	—	—
Halmstad	16,197	429	46	5	8
Sundsvall	15,795	278	89	1	1
Landskrona	15,100	372	66	—	2
Linköping.....	14,979	281	62	6	7
Karlstad	13,572	307	51	4	8
Eskilstuna.....	13,515	308	42	—	3
Kalmar	13,508	264	37	1	—
Västerås	13,292	339	55	2	1
Söderhamn	11,314	266	47	—	—
Kristianstad	10,709	181	63	1	2
Uddevalla	10,603	322	33	—	—
Falun	10,329	233	45	—	—
Ystad	10,094	219	38	1	—

* Anm. Som primäruppgifterna för Stockholms stad år 1904 ännu icke äro granskade i stat. centralbyrån, kan detta antal — 406 — i någon mån komma att korrigeras.